

Toți cunoaștem ponderea mare pe care Moș Crăciun, mai ales în lumea contemporană, o ocupă în ansamblul sărbătorilor de iarnă. Cu atât mai interesant este să aflăm de unde vine, cu cât în spațiul românesc există mai mulți moși darnici care îi răsplătesc pe copiii cumiți cu daruri multasteptate. Atât de diferiți la prima vedere, fiecare având funcțiile lor, care să fie legăturile dintre Sf. Nicolae, Moș Ajun și Moș Crăciun?

Dacă Moș Ajun reprezintă o personificare ad-hoc în spațiul românesc, o variantă locală a lui Moș Crăciun, văzut ca o ipostaziere a Crăciunului, dar în spirit tradițional, la care mai târziu s-au adăugat ingrediente religioase, legătura dintre Sf. Nicolae și Moș Crăciun este mult mai strânsă. În spațiul românesc – în cel ortodox, în general – Sf. Nicolae nu apare neapărat ca un patron al copiilor. Protector al marinarilor, al negustorilor, începătorul iernii, el este bine reprezentat în calendar cu numeroase practici specifice, sărbătoarea consacrată unui sfânt important neputând rămâne neobservată. La catolici și protestanți se observă o mai mare bogăție de practici, în centrul cărora se află, fără îndoială, sfântul dăruitor, cel care, mai târziu, în secolul al XVI-lea, în urma politicii asidue a protestanților, a fost împins spre Crăciun, pentru a se suprapune peste mai marea sărbătoare a nașterii pruncului Iisus (aceasta pentru că, pentru adepții Reformei, cultul și venerația extrem de mare a Sfântului Nicolae, ca și a celorlalți mari sfinți, puteau pune în umbră adevăratele personaje centrale ale creștinismului¹).

De aceea funcția centrală a sfântului, așa cum era performată de sărbătoarea sa – oferirea darurilor – a fost transferată lui Christ kindle, copilul Iisus)².

Clasică este, pentru Sf. Nicolae, legenda prin care se spune că, în Patara natală, a făcut cadou unui om sărman, trei noți la rând, câte o pungă de galbeni, ca dotă pentru cele trei fiice ale sale, ajunse la vârsta măritişului, lucru ce justifică generozitatea deosebită a viitorului Moș Crăciun (Santa Claus, Sinte Klaas, în țările anglo-saxone)³. Tradiția mai spune că una dintre pungi, aruncată pe fereastră sau pe ușă, a nimerit într-un ciorap, de unde justificarea acestui recipient agățat de copii pentru a primi darurile Moșului. Mai târziu, în secolul al XII-lea, călugărițele franceze și belgiene au luat obiceiul de a împărți ciorapi plini cu nuci și portocale pe la casele sărace.

La francezi, de numele Sf. Nicolae se leagă începutul iernii, practicile de ursită făcute de tineri, precum și dăruirea copiilor. În ajun copiii atârnă lângă sobă ghetuțele și ciorapii, pentru a primi dulciuri. În unele părți îi pedepsește pe copiii neascultători (ajutorul lui în acest sens este Père Fouettard). Mai ales în orașe, alaiurile de mascați vizitau casele unde erau elevi, care erau întrebați despre succesele lor școlare⁴. O imagine asemănătoare se întâlnește și la spanioli, când, de ziua acestui sfânt, copiii, în special elevii și stu-

denții, merg în colindat pentru a primi daruri, cântând cântece închinat sfântului. Pe lângă acest sfânt, la francezi o mulțime de alte mici divinități erau considerate a fi un fel de protectori ai copiilor, care, de zilele lor, le aducea acestora daruri. Printre acești sfinți se numără: Sf. Martin (11 noiembrie, întâlnit și la belgieni și olandezi⁵), Père Noël, Père Chalande, Père Janvier, precum și pruncul Iisus (Petit Jésus, Enfant Jésus). Oricum, din toată această pleiadă de sfinți dăruitori, Sf. Nicolae e de departe cel mai popular în Franța tradițională.

Așa după cum remarca Arnold Van Gennep, imaginea lui Moș Crăciun - Pere Noël – este una mai recentă, fiind de fapt o dezvoltare a imaginii Sf. Nicolae sau a Tatălui Ianuarie, pe care le-a înlocuit⁶. Moș Crăciun era reprezentat la francezi purtând o pălărie cu boruri mari, sprijinit într-un baston și umblând pe la casele oamenilor pentru a se interesa la părinți cum s-au comportat copiii lor. Imaginea lui Pere Noël, în variantă anglo-saxonă, s-ar fi propagat dinspre regiunea Parisului în a doua jumătate a secolului al XIX-lea: este vorba de un bărbat înalt cu barbă albă, având o căciulă de blană și o pelerină mare roșie, uneori împodobită cu hermină sau blană de iepure alb. Și pentru francezi, ca și pentru celelalte popoare europene, atât imaginea noului Moș Crăciun, cât și prezența bradului, acum indispensabil, tot de origine germană, țin de secolul al XIX-lea. Claude Lévi-Strauss consideră că puternica răspândire a acestui fenomen se datorează în bună măsură SUA, care a promovat pe scară largă noile personaje centrale ale Crăciunului⁷.

La belgienii și olandezii catolici și protestanți, deosebit de puternică este imaginea Sf. Nicolae, Sintez Class, reprezentat ca un bătrân foarte înalt, cu barbă albă lungă, îmbrăcat într-o haină lungă roșie, pe umeri purtând încă mantia albă episcopală, pe cap având o mitră roșie, iar în mâini un toiag din aur. De regulă e reprezentat mergând pe un cal alb sau pe un măgar. Servitorul care îl însoțește este un maur, Peter cel Negru (Zuar Peter, Zwarte Piet), îmbrăcat ca un paj medieval. El este cel ce poartă în spate un sac negru plin cu daruri și ține în mână nuielușe pentru copiii neascultători⁸. Și aici se organizează procesiuni, chiar oficiale, și alaiul sfântului vizitează toate casele și se întâlnește cu copiii pe care îi întreabă despre faptele lor, pentru a-i răsplăti mai apoi și a-i pedepsi. Darurile cele mai frecvente, ca peste tot, erau dulciurile și fructele. După plecarea sfântului, copiii atârnavă la sobă o ghetuță în care puneau puțin fân sau ovăz pentru calul sfântului⁹, pentru a primi mai apoi alte daruri. Pe lângă jucării, îmbrăcăminte, nu lipseau dulciurile speciale făcute cu această ocazie: turtă dulce cu miere în formă antropomorfă sau zoomorfă (uneori e reprezentat chiar Sf. Nicolae călare), dropsuri, fructe și legume din marțipan, un porcușor din marțipan, la care se adaugă și inițialele din ciocolată ale copiilor ș.a.

Sf. Nicolae (Sinterklaas) și Peter cel Negru

În lumea anglo-saxonă Sf. Nicolae e mult mai popular, cu excepția englezilor, care continuă totuși să facă daruri

copiilor pentru această zi. Pentru englezi, Santa Claus este cel care face daruri copiilor, de Crăciun. El este reprezentat având barbă albă lungă, îmbrăcat într-o haină de blană roșie, pe cap având o căciulă înaltă de aceeași culoare. Unii etnologi englezi cred că nu e vorba numai de o mutare a vechilor reprezentări despre Sf. Nicolae, ci și de o suprapunere peste o divinitate teutonă mai veche, care ar locui în Nord și ar veni de acolo în perioada sărbătorii pentru a aduce daruri¹⁰. Alții îl identifică cu reprezentările gnomilor, din lumea subterană, ale căror atribute ar fi tocmai barba albă și haina și căciula roșie¹¹.

Germanii sunt însă cei care sunt răspunzători atât de dedublarea personajului, cât și de imaginea pe care o au divinitățile consacrate. Cultul Sf. Nicolae a început să se răspândească în Germania din nordul Franței și al Flandrei în secolele al X-lea – al XII-lea¹², pe atunci fiind recunoscut ca patron al navigației și al comerțului, dar și al unor meșteșuguri. În perioada medievală, sărbătoarea a devenit și una a tinerilor, deoarece se suprapunea pe perioada vacanței elevilor și studenților¹³. Încă de atunci s-a încetățenit obiceiul de a forma un fel de alaiuri în cinstea sfântului, pe care-l reprezenta un copil îmbrăcat în episcop (*Kinderbischof*; obiceiul a început să fie interzis încă din secolul al XI-lea). După răspândirea luteranismului, cultul Sf. Nicolae a scăzut din intensitate în țările protestante, el fiind înlocuit cu cel al pruncului Iisus (Christkind, Kind Jesus), care aducea daruri copiilor de Crăciun. În regiunile catolice s-au păstrat însă obiceiurile legate de ziua Sf. Nicolae. În ajunul zilei sale copiii se rugau și cântau în cinstea sfântului: „Nicolae, om sfânt,/ Ai haine aurii,/ Mult trebuie să dai tu,/ Mult timp trebuie să trăiești/, Trebuie să mori fericit/ Să moștenești cerul”. În ajun își făcea apariția și alaiul mascaților, în care sfântul era reprezentat ca un om jovial cu barbă lungă albă, uneori îmbrăcat în haine de episcop, de multe ori călare pe un cal alb sau pe un măgar. Avea în mâini nuiiele, iar pe spate un sac cu daruri cu care îi recompensa pe copii după ce se sfătuiă cu părinții acestora. Darurile frecvente erau nuci și fructe uscate. Înainte de culcare, copiii puneau la fereastră farfurii pentru daruri sau ghetuțe lângă sobă. În afară de fructe, darurile mai constau în obiecte mărunte (mănuși), jucării, bani; în regiunile sudice era nelipsit Klausmann – o pâine pe care era imprimat chipul unui om) sau turtă dulce sub formă de inimă sau care-l reprezenta pe sfânt¹⁴. În unele regiuni sfântul era înconjurat de un alai de însoțitori malefici – Pelznickel ('Nicolae în blană'), Knecht Ruprecht, Polterklas, Rugbelz, Luzer, Schmutzei, Hans Trapp ș.a., care băteau din bici și sunau din clopoței sau din lanțurile cu care erau înfășurați. Ei îi loveau cu biciul pe trecători, împărțind daruri copiilor. Strâns legate de aceste alaiuri sunt și cele ale copiilor colindători, îmbrăcați în haine de sac și având lipită o barbă lungă, care colindau seara prin sat și cereau: „Eu sunt în mic rege,/ Dați-mi nu prea puțin,/ Nu mă lăsați să aștept prea mult,/ Mai trebuie să ajung astăzi și în alte locuri”¹⁵. În Bremen, de exemplu, colindele aveau ca scop preamărirea sfântului (Niklassingen), copiii primind ca răsplată pentru aceasta fructe, prăjituri, colaci, săpun, cremă de ghetete ș.a.: „Nicolae, omul lui Dumnezeu,/ Bate pe la toate ușile,/ Îți dăruiește pe copiii ascultători,/ Pe cei neascultători îi bagă în sac,/ Halli, halli, hallo,/ Așa merge el până la Bremen”¹⁶.

După Reformă, în Saxonia Superioară locul Sf. Nicolae a fost luat, cum spuneam, de Iisus și de însoțitorii lui. Cel care îi pedepsea pe copiii neascultători era knecht Ruprecht,

care a pătruns în aceste locuri din Franconia, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Unii etnologi cred că strămoșul acestui personaj punitiv ar fi Wodan (Odin) sau înfricoșătoarea Perchta¹⁷. Treptat imaginile Sf. Nicolae, a pruncului Iisus și a lui knecht Ruprecht s-au unit într-o imagine nouă, ce acționa la Crăciun. Inițial acest nou personaj era numit Omul Crăciunului, *Weihnachtsmann* (uneori se mai păstra vechea denumire, *Ruprecht*); în alte locuri, acest personaj era numai un ajutor al lui Christkind¹⁸. În Westfalia Sf. Nicolae era numit Sinte Kloos, Klausmann. Interesante erau și alaiurile în care sfântul era reprezentat de oameni îmbrăcați în paie, înfășurați cu lanțuri de fier, *Strohnickel*, care trimit la mai vechi culte ale fertilității (alaiuri asemănătoare se făceau și la seceriș).

**Alaiul de mascați
al Sfântului Nicolae
în Germania
(Oldenwald,
Westerwald)**

La austrieci, ajutoarele Sf. Nicolae, Niglo, der Hoamliche, își făceau apariția înaintea sărbătorii, nevăzuți, la fereastră, pentru a afla cum se poartă copiii; alteori prezența lor era vizibilă, alaiurile de mascați Niglo umblând prin sate cu câteva zile înainte de a veni Sf. Nicolae. Nikolaus, Niglo sau Nigglass, cum era numit de austrieci, apărea îmbrăcat ca un episcop, cu mantie, mitră, sceptru și o carte în mână. În unele părți der Hoamliche – un personaj îmbrăcat în blană de oaie albă, având în mână o creangă, un clopot și un lanț, care își făcea apariția înaintea Sf. Nicolae – atestă, în opinia specialiștilor, legătura dintre această sărbătoare și cultul morților: Sf. Nicolae ar fi un fel de patron al lor, alaiul care îl însoțește fiind armata sa¹⁹. La austrieci, din procesiune nu lipsea, de cele mai multe ori, Nikolausfrau, îmbrăcată în alb, cu fața și părul pudrate, având pe cap o cunună de mireasă sau un cerc auriu pe părul despletit. Ea era cea care împărțea darurile (în alte regiuni din Austria, numele putea diferi – Budel, Pudelmutter, Korbweibl ș.a.), probabil o contaminare cu alte personaje demonice ce acționau în această perioadă, pedepsind copiii sau tinerele torcătoare²⁰.

Așa cum am văzut, imaginea Sf. Nicolae care își face apariția printre săteni este destul de diferită. Imaginea episcopului, specifică țărilor catolice, este însă mai târzie. Cu o notă demonică accentuată apare chipul sfântului reprezentat ca un bătrân cu părul și barba lungi și albe, de zăpadă, înfășurat într-o mantie ce amintea de norii învolburați. Ceea ce este evident este caracterul compozit al acestei reprezentări populare a sărbătorii și a sfântului, la multe popoare. Fără îndoială, sărbătoarea a avut o origine creștină incon-

testabilă, sfântul fiind reprezentat astfel ca învingătorul forțelor demonice ale întunericii, care, în calitate de învinși, îl însoțesc în alaiul său. În același timp, în această perioadă a anului își făceau apariția alaiurile de mascați (în Elveția, de exemplu, purtând numele de *klaus*, de la cel al personajului sărbătorit în această perioadă), personaje extrem de agresive, personificări ale iernii, care îi atacau pe oameni²¹, în care Sf. Nicolae apare ca un personaj de rang secund.

În mod asemănător întâlnim imagini ale alaiurilor Sf. Nicolae și în celelalte țări catolice. La unguri, din alai fac parte draci, Moartea cu coasa, Îngerul, Clopotarul și doi servitori ai episcopului, care vizitează în principal casele în care fetele făceau șezători. Sfântul parodia liturghia, după care efectua spovedania fetelor; în cazul celor păcătoase, dracii o răpeau pe fată, care în ultimă instanță era salvată de înger²². Nici înfățișarea sfântului nu mai amintea de episcopul care i-a dat numele. Era îmbrăcat într-un cojoc întors pe dos, pe cap având o căciulă de blană, fața fiindu-i acoperită de o mască înfricoșătoare; doar lanțul episcopal de pe piept mai amintea de originea religioasă. În regiunile aflate sub influență germană se întâlnea de asemenea personajul „clasic”, îmbrăcat în roșu, care aducea daruri copiilor cuminți și îi pedepsea cu nuiiele pe cei neascultători. La chehi și slovaci (Mikulas), dar și la croați (Nikolinje), polonezi (Mikolaj), acum începeau să umble alaiurile cu măști (cai, urși, capre, corbi, berze, țigani, doctori, coșari ș.a.). Seara poate fi văzut Sf. Nicolae, într-un cojoc lung, cu un coș în spinare, cu barba din lână și în, pe cap cu o căciulă de berbec, în mâini având un baston. El este însoțit de un înger într-o haină albă lungă, cu o șapcă înaltă, conică, din carton alb. Cu ei se află și dracul, îmbrăcat într-un cojoc lung, întors pe dos. Peste umăr el are un lanț, iar pe cap coarne din hârtie neagră, în mâini un clopoțel și o mătură. Sf. Nicolae le aduce daruri copiilor; celor neascultători le lasă nuielușe și măhuri²³. La sloveni, Sf. Nicolae (Miklavz, Smiklavz) era protectorul marinarilor, al tăietorilor de lemne, morarilor. Copiii, așteptând vizita moșului, puneau la fereastră coșulețe sau cutii pentru cadouri. Uneori, printre mascații care aduceau darurile se afla chiar Sf. Nicolae, îmbrăcat în haine lungi; cu barba din ierburi sau fibre din scoarță de copac. Avea trei însoțitori – unul anunța sosirea și cerea permisiunea de a intra; al doilea făcea giumbușlucuri (în mână avea un cărbune și o talangă), cel de-al treilea ducea sacul sau coșul cu daruri. Alteori, alături de ei, din alai mai făceau parte îngeri, draci, babele rele Marieta și Perchta, drept pentru care în această zi oamenii nu torceau²⁴.

Spre deosebire de catolici și protestanți, ortodocșii au păstrat cu precădere natura patronală a sfântului, apărător al navigatorilor și al comercianților, sporadic, și mai ales sub influență germană, dezvoltând și imaginea sfântului darnic, care îi răsplătește pe copii (în spațiul românesc, de exemplu, legenda care justifică această latură a Sf. Nicolae este cea având legături biografice, referitoare la ajutorarea fetelor sărace de către sfânt²⁵). Prezența nuielușelor ce-i pedepseau pe copiii neascultători este întâlnită cu precădere în mediul urban, fapt ce justifică mai bine originea târzie, de împrumut, a acestui mitologem. Ca și la alte popoare, prezența Sf. Nicolae în miezul iernii a făcut ca acesta să devină o personificare a acesteia, un mesager al ei (de aici și prezența părului și a bărbii albe, a calului alb pe care-l călărea), care aducea precipitațiile de sezon. Foarte

sugestive sunt în acest sens reprezentările populare românești. Iarna, după spusele multora, începe la Sf. Neculai. „Sf. Neculai e un moș bătrân cu barbă albă. Atunci trebuie să-și scuture negreșit Sf. Neculai barba lui cea albă, adică trebuie să ningă neapărat. Iar când se întâmplă câteodată să fie locul negru, atunci se zice: „Hei, a-ntinerit Sf. Neculai!“ La Sân-Ion se duce neaua (se înfrânge iarna), dacă a adus-o Sân-Nicoară cu cal alb, sau, cu alte cuvinte, dacă a venit Sân-Nicoară pe cal alb, Sân-Ion va merge pe cal negru, adică va duce iarna²⁶. Moșii darnici care îi urmează, Ajunul și Crăciunul, nu au ca funcții de bază dăruirea copiilor cuminți și ascultători. Prezența colindătorilor, în marea majoritate copii, a făcut posibilă suprapunerea imaginii anglo-saxone a unui moș, personificare a Crăciunului, grijuliu mai ales cu copiii, pe care îi răsplătea după merite. Retroactiv au apărut numeroase legende care justificau originea personajului sau a gestului de dărnicie care s-a generalizat mai apoi, devenind și aici elementul central al sărbătorii²⁷. Și pentru spațiul românesc, ca și în cazul celorlalte popoare, este clar că punctul de iradiere al noii reprezentări a fost cultura urbană, din care a pătruns, treptat, și în lumea satului, fără a o cucerii în totalitate. Ca și în alte spații culturale și așa cum se întâmplă în ajunul aproape al tuturor marilor sărbători, se activează practicile rituale legate de cultul morților. Românii spuneau: „La toate ajunurile sărbătorilor de iarnă se pun pe masă două pâini, sare, pește, grâu și un pahar cu apă, și se crede că noaptea vin familiarității morți și mănâncă din acele bucate”²⁸.

Și la ruși întâlnim aceeași imagine a unei mari divinități însemnate a panteonului ortodox. Despre Nicolae Făcătorul de minuni sau Cuviosul Nicolae (Nikola Ciudotvoret, Nikola Ugodnik) se spune că ar fi putut fi chiar Dumnezeu, dar el nu ar fi acceptat această onoare. Oricum, după Dumnezeu, el se bucură de cel mai mare respect. În acest sens, chiar se spunea: „Bunul Nicolae făcătorul de minuni e sărbătorit de două ori pe an, în timp ce nemilostivul Kasian e sărbătorit o dată la patru ani”²⁹. Alte credințe afirmau că Sf. Treime este formată din Mântuitor, Maica Domnului și Sf. Nicolae³⁰. Nu e răspândită practica de a face daruri copiilor. La bulgari, Sf. Nicolae (de iarnă) era considerat a fi chiar Dumnezeu sau un nume al acestuia. După alte credințe, el este primul Dumnezeu, născut din Adam și Eva. În credința comună, este patron al apei, cerești și pământești. Se făceau și pâini rituale, *slujba, paraklis*³¹, fără a putea evidenția o sărbătoare a copiilor. La sârbi și muntenegreni, Sf. Nicolae era considerat protectorul și apărătorul familiei, al marinarilor, al tăietorilor de lemne. Familiile al căror sfânt protector era Nicolae, duceau la biserică, pentru a fi sfințit, un colac special, și din făină de grâu și nuci făceau o kașa, *kolivo*; tot cu această ocazie se mânca și *varița*. De cu seară, părinții le puneau copiilor daruri din partea sfântului³².

După cum vedem, există deosebiri semnificative între credințele din jurul Sfântului Nicolae și cele care-l au ca erou pe Moș Crăciun (Santa Claus). Viața aparte a acestuia din urmă a fost generată mult mai târziu, pe un suport urban, în cadrul civilizației americane de tip popular. Atmosfera magică, de sărbătoare, precum și prezența Moșului însoțit de cei opt reni ai săi, cărora le-a dat numele, a fost creată pentru prima dată în 1823, de către poetul Clement Clarke Moore, într-o poezie celebră consacrată zilei Sf. Nicolae (*A Visit From St. Nicholas* sau *The Night before Christmas*). Prima ilustrație a

Moșului apare în 1848, realizată de Henry Underdunck pentru un volum de sezon, în care noul patron al Crăciunului avea o imagine mult diferită de cea a sfântului pe care îl reprezentau frescele și icoanele creștine – el era micuț ca un spiriduș, cu trăsături olandeze accentuate. Cel care a devenit ilustratorul principal al lui Santa Claus a fost Thomas Nast, în 1863, care s-a inspirat din poezia lui Moore, adăugând, la mitul în devenire, imaginea atelierului Moșului, precum și a cărții în care erau notate faptele bune și rele ale copiilor³³.

**Gravură a lui
Thomas Nast
(1860)
reprezentându-l
pe Santa Claus**

**Imagine clasică realizată
pentru Coca-Cola de către
Haddon Sundblom (1931)**

Rezumat

Studiul propune un cadru comparativ de analiză a reprezentărilor populare ale divinităților ce patronază Crăciunul, pornind de la funcțiile îndeplinite de Sf. Nicolae, Moș Ajun și Moș Crăciun în cultura populară românească. Autoarea detaliază aspectele sincretice ale imaginii Sf. Nicolae în culturile romanice, germanice și slave, oferind o explicație pentru locul de prim rang ocupat de acest sfânt în mentalitatea tradițională.

Abstract

The study outlines a comparative analytical framework for the popular representations of the patron divinities of Christmas, starting from the traditional Romanian sacred characters of the Christmas celebration: St. Nicholas (Sf. Nicolae), Old Christmas Eve (Moș Ajun), Old Christmas (Moș Crăciun). The author details the syncretic aspects of different images of St. Nicholas in the Romanic, Germanic and Slav cultures, providing an explanation for the first rank place that this saint occupies in the traditional mentality.

Note

1 La sfârșitul evului mediu, cele mai multe biserici erau consacrate Sf. Nicolae, comparativ cu cele ale celorlalți apostoli ai lui Hristos. (În 1500, numai în Anglia existau peste 700 de biserici cu hramul Sf. Nicolae!) Această uriașă popularitate de care se bucura sfântul a fost determinată și de funcțiile, canonice, recunoscute și de Biserică, de protector al navigatorilor, comercianților și al cămătarilor (de la figurarea sfântului ținând în mână cele trei pungi cu bani). Aducerea moaștelor sfântului din Myra (Turcia), de către marinarii italieni din Bari, la comanda negustorilor locali, în 1087, a pus până la urmă bazele acestui cult extraordinar, și din dorința acestora de a pune orașul

lor pe traseul pelerinilor creștini, făcându-l astfel cunoscut.

2 Când s-au stabilit în Statele Unite, puritanii au impus interzicerea rostirii numelui Sf. Nicolae, a schimbului de daruri sau lumânări, precum și cântarea colindelor. Interdicția a durat între 1659-1681.

3 Primele culegeri de legende despre Sf. Nicolae au apărut încă din secolul al X-lea, reunite de Metafrast.

4 Arnold Van Gennep, *Manuel de folklore français contemporain*, Paris, 1947, vol. I, 7, p. 2986).

5 Sf. Martin, însoțit de servitorul său, umblă noaptea călare pe acoperișurile caselor și aruncă pe horn daruri pentru copii; neascultătorii primesc în schimb nielușe (Y. Schrijnen, *Nederlandsche Volkskunde*).

6 Alte studii arată că primele reprezentări ale Crăciunului ar data din secolul al XIII-lea, jonglerii fiind cei care, deplasându-se de la un castel la altul, au dus mai departe această imagine (cf. Van Gennep, *op. cit.*, I, 7, p. 2991, 2996-2997).

7 Claude Lévi-Strauss, *Le Père Noël supplicé*, comunicare la Congresul de folclor de la Sao Paulo (Brazilia), *apud* Van Gennep, *op. cit.*, p. 3001. A se vedea de asemenea Claude Lévi-Strauss, *Les avatars du Père Noël ou la psychologie des mythes*, comunicare susținută la ședința Societății franceze de Etnografie din 15 decembrie 1952, „Arts et traditions populaires”, 1953, nr. 2, p. 161-163.

8 V. Vries, *Volk van Nederland*, Amsterdam, 1943, p. 243.

9 Pentru mulți cercetători, prezența tocmai a acestei ofrande pentru calul sfântului trimite la mai vechile ofrande aduse calului Sleipnir, aparținând altei divinități importante, Wodan (Y. Kruizinga, *Levende folklore in Nederland en Vlaanderen*, Assen, 1953, p. 42).

10 A. Wright, *British calendar customs*, Londra, 1936, p. 47.

11 F. McNeill, *The silver bough*, Glasgow, 1959, p. 76.

12 *Wörterbuch der deutschen Volkskunde* von Oswald A. Erich und Richard Beitzl, Leipzig, 1936, p.533; A. Spamer, *Weihnachten in alter und neuer Zeit*, Jena, 1937, p. 63; A. Wrede, *Rheinische Volkskunde*, Leipzig, 1922, p. 227.

13 Se crede că în cca. 850, preoții catedralei din Köln au început să dăruiască, de ziua sfântului, fructe și dulciuri copiilor din școala bisericească.

14 A. Wrede, *op. cit.*, p. 229.

15 E. Fehrle, *Feste und Volksbräuche im Jahreslauf europäischer Völker*, Kassel, 1955, p. 24.

16 *Wörterbuch...*, *ed. cit.*, p. 534.

17 E. Mogk, *Sitten und Gebräuche im Keislauf des Jahres (Sächsische Volkskunde)*, Dresda, 1901, p. 296. Cf. H. Fröhlich, *Rupperich und Bornkinnel als vogtländische Gabenbringer*, în *Moosmann und Zuckermännle*, Museumshefte, H.30, 1965, p. 44.

18 Ideea de a personifica sârbătoarea sau anotimpul în care se desfășura, sub înfățișarea unui patron-(stră)moș au avut-o mai multe popoare, așa cum vedem din denumirile pe care aducătorul de daruri le are în diferite colțuri ale lumii: Father Christman (Anglia și SUA), Pere Noël (Franța), Babbo Natale (Italia), Papai Noel (Brazilia), Noel Baba (Turcia), Pai Natal (Portugalia), Daidí na Nollag (Irlanda), Papá Noel (Spania), Diado Koleda (Bulgaria), Santa-san (Japonia), Dun Che Lao Ren („Bătrânul Crăciunului”) ș.a. Tot dintre strămoșii mitici care i-ar fi precedat și pe care i-ar fi personificat se numără, cum se întâmplă la ruși și în multe alte țări nordice, ipostazierea gerului, *Ded Moroz* (Moș Gerilă, Rusia), *Dedo Mraz* (Macedonia), *Väterchen Frost* (Germania), Kîș Babai (Tatarstan, Tatăl Iernii), Kor Bobo (Tatăl Zăpezii) ș.a.

19 G. Graber, *Volksleben in Kärnten*, Graz, Viena, 1949, p. v146-147; G. Gugitz, *Der Fest- und Brauchtumskalender*, Viena, 1955, p. 147; E. Burgstaller, *Nikolausbrauchum*, „Atlas von

Oberösterreich”, Linz, 1958, p. 148; „Österreichische Volkskunde für Jedermann”, Viena, 1952, p.10.

20 „Österreichische Volkskunde...”, *ed. cit.*, p. 10, 11, 442; E. Burgstaller, *Lebendiges Jahresbrauchtum in Oberösterreich*, Salzburg, 1948, p. 15, 17.

21 Etnologul elvețian P.Geiger, în *Atlas der Schweizer Volkskunde*, Basel, I, p. 27, II, p. 1-10 radiografiază toate aceste alaiuri hibernale, evidențiind multitudinea lor.

22 J. Manga, *Ünnepek, szokások az Ipoly menten*, Budapesta, 1968, p. 30.

23 *Kalendarnye obycai i obrjady v stranach zarubeznoj Evropy. Konec XIX – nacalo XX vv. Zimnie prazdniki*, Moscova, 1973, p. 206, 238; W.Klinger, *Doroczne swieta ludowe a tradicje grecko-rzyskie*, Cracovia, 1931, p. 75-78.

24 *Kalendarnye obycai i obrjady v stranach zarubeznoj Evropy. Konec XIX – nacalo XX vv. Zimnie prazdniki*, Moscova, 1973, p. 238, 239.

25 „Era un creștin odată care avea trei fete mari (...). Și omul acela era fără seamăn de sărac (...). Văzându-se sărmanul într-atât de strămtorat, se gândi în toate chipurile și nimic nu-i trecu altceva în minte decât că trebuie să-și trimită fetele după câștig. Dar Sf. Neculai aflase de aceasta, așa că în ajunul zilei dintâi, când fata cea mare trebuia să-și pângărească cinstea, aruncă în casa omului sărac o pungă plină cu o sută cincizeci de galbeni...” (Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*, Ed. Saeculum I.O., București, 1997, p. 245).

26 Pamfile, *op. cit.*, p. 438.

27 Cf. binecunoscuta reprezentare: „Moș Crăciun era stăpânul staulului unde au găzduit Iosif și Maria. Moș Ajun era credincios de noapte la paza vitelor. Moș Ajun i-a spus lui Moș Crăciun că Maria stătea să nască și Crăciun și-a trimis nevasta s-o moșească. După naștere, el l-a așezat pe Iisus sub un măr și, culegând fructe, le azvârlea de bucurie, ca semn de dărnicie, la toți copiii ce treceau pe acolo. Moș Ajun a murit curând după aceea și Crăciun l-a îngropat sub pomul unde fusese pus întâi Iisus” (Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, Ed. Minerva, București, 1976, p. 209). Sau: „Moș Crăciun este tatăl Mariei și soțul Elisavetei” (cf. Isidor Chicet, *Calendarul popular al Mehedințiului. Noiembrie. Decembrie*, „Răstimp”, Turnu-Severin, nr.6/1998, p. 31).

28 Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, Ed. Grai și suflet – Cultura națională, București, 1995, p. 225.

29 I.P. Kalinski, *Cerkovno-narodnyj mesjaceslov na Rusi*, Moscova, 1990, p. 63.

30 *Russkij prazdnik. Prazdniki i obrjady narodnogo zemledel'ëeskogo kalendarja. Illjustrirrovannaja enciklopedija*, Sankt-Petersburg, 2001, p. 346.

31 F. Badalanova-Pokrovska, *Koj e sveti Nikola? Folklorните hipostazi na edin svetec*, în vol. *Philologia slavica. K 70-letiju akademika N.I. Tolstogo*, Moscova, 1993, p.7; *Kalendarnye obyèai i obrjady v stranach zarube noj Evropy. Konec XIX – naèalo XX vv. Zimnie prazdniki*, Moscova, 1973, p.268.

32 *Kalendarnye obycai i obrjady...*, *ed. cit.*, p. 238, 239.

33 În 1869 în ilustrațiile lui George P. Webster a apărut casa de la Polul Nord, în 1841 a apărut imaginea Moșului costumat, prezent în magazine; în 1939 rețeaua de magazine Montgomery Ward a promovat imaginea renului Rudolf, ajutorul de nădejde al lui Santa Claus ș.a.